

želim uspeh. Stiskam pesti, da bi vreme vzdržalo: če bo vreme, bo dosegel vrh, v to ne dvomim.

Prvič sem ga videl v Trstu. Dolgi svetli lasje, uhan s turkizom v ušesu, cigareta med prsti; vse to me ni navdušilo. Le njegov glas, kako se je navduševal nad Everestom, nad smerjo, ton v njegovem glasu mi je govoril, da zna biti pravi. Bolj ko sem ga spoznaval, bolj mi je bil všeč. Morda je žel moje simpatije zato, ker je bil pri svojih štiriindvajsetih letih navdušen nad vzponi v Himalaji in hkrati sposoben zanje. Razen dni, ko je imel težave z želodcem, sem

mu lahko zaupal. Pred odhodom je bil zame čista neznanka. Tudi zato me je toliko bolj presenetil.

Pred tremi leti je bil na vrhu Čo Oja, lani je poskušal na Everestu, letos bo poskusil še enkrat. Tistega osmega oktobra mu bogovi res niso bili naklonjeni. Kljub močnemu vetru je edini vztrajal do Južnega vrha, na ostrem grebenu pa je ocenil, da bi bil izid boja s to himalajsko nadlogo preveč negotov. Odnehal je tam, kjer je vrh tako blizu, da bi ga lahko prijel z roko. Pri popolnoma jasnem vremenu mu je moral obrniti hrbet. Veliko dejanje!

DESETI TEČAJ ZA NEPALSKE GORSKE VODNIKE

TEČAJ IN ŠOLA STA POD STREHO

PETER MARKIČ

Na lanskoletnem tečaju za nepalske gorske vodnike v Manangu so sodelovali **dr. Matija Horvat** kot zdravnik, inštruktorji **Jani Bele**, **Luka Karničar** in **Dado Mesarič** in vodja tečaja **Peter Markič**. Arhitekt **Klemen Kobal** je skrbel za popravilo strehe na šoli, **Matjaž** in **Iča Fistravec** pa sta v šoli snemala film, ki bo to naše sodelovanje predstavil tudi po svetu.

Osmega avgusta smo iz Zagreba prek Amsterdama in New Delhija poleteli v Katmandu, že dan po prihodu pa začeli spopad z nepalsko birokracijo, proti kateri je celo naša prav pohlevna. Kupiti moramo ves material, ki ga rabimo za popravilo šolske strehe. To ob veliki izbiri in iznajdljivih trgovcih ni težko, vzame pa veliko časa. Česar nimajo v trgovini, naročijo ali pa naredijo. Tako je bilo s »klamfami«, ki jih tam ne poznajo. Klemen je narisal skico, bližnji kovač je v desetih minutah izdelal vzorec in naslednji dan smo jih imeli že vseh dvesto. Zataknilo se je le pri najdaljših žeblikih in vijakih, pa tudi to so nam pripravili čez dva dni. Poslovnosti in iznajdljivosti bi se tam lahko učili tudi naši trgovci.

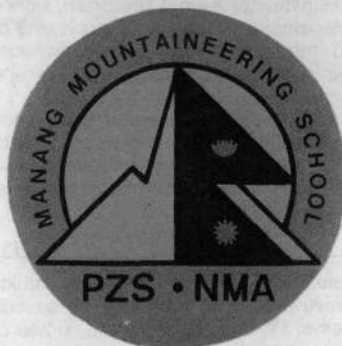
Teže pa je bilo z denarjem. NMA (Nepalska planinska zveza) je odločila, da bodo oni plačali material, mi pa transport v Manang in domače delavce. Za denar pa smo moledovali, kot da bi prosili zase in ne za njihovo streho. Material naj bi plačali čez nekaj dni, mi pa smo vedeli, da ga v tem primeru ne bomo dobili pravi čas. Končno so popustili pred gorenjsko trmo in smo vse dobili pravočasno. Vmes pa je bilo seveda še neskončno mnogo dogovorov in dokazovanj, da gre pravzaprav za njihovo korist in mi od tega nimamo nič – razen nekaj sivih las.

SILAŠKI MOJSTER KLEMEN

Vmes je bilo treba urediti še vse potrebno za tečaj. Na srečo so inštruktorji zelo izkušeni in smo si delo lahko razdelili. Pri pregledu tečajniške opreme smo ugotovili, da je zelo slaba in kar nekaj tečajnikov je moralo po novo v bližnje trgovine in agencije. Slaba oprema je bila tudi znak tečajnikove neizkušenosti, saj so stari

odpravarski mački točno vedeli, kakšno opremo potrebujejo. Takih pa je bilo lani le slaba tretjina, medtem ko so bili drugi prvič v hribih.

Končno je bilo vse nared in inštruktorji so lahko odšli s tečajniki. Ostala sva le midva s Klemenom, ki sva hotela biti povsem prepričana o pravilni izbiri materiala in pravilni količini, saj Nepalcem, predvsem ko gre za vodilne može iz NMA, pač ne gre preveč verjeti na besedo. Čez dva dni sva uredila vse potrebno in sva lahko odrinila skupaj z nosači.

Imamo vse, kar potrebujemo: valovito pločevino, polivinil, žeblje, vijake in celó dve samokolnici, ki sta pravo tehnično čudo za domačine. Vanje naložijo dve vreči cementa, po dva primeča za vsak ročaj, samokolnica pa noče nikamor. Pa pristopi Klemen in ročno odpelje naloženi material kar sam. S tem dobi v očeh nosačev velik ugled, kar nam močno koristi kasneje pri delu na šoli. Z mojstrom, ki zlahka opravi delo, ki ga niso mogli štirje, se pač ne gre šaliti.

Z nosači imamo kar precej težav, saj demokracija, ki prodira tudi v Nepal, oni razumejo tako, da lahko svobodno navijajo ceno za svoje delo. Zdaj tudi razumemo, zakaj so Nepalci predlagali, naj mi plačujemo nosače, oni pa material.

Fotografija za spomin: to so vsi, ki so leta 1990 sodelovali na tečaju za nepalske gorske vodnike in pomagali pokriti šolo v Manangu

Cena tega je fiksna, plačilo nosačev pa znaša od tri do šest dolarjev dnevno, odvisno od iznajdljivosti sirdarja. Tudi tu imamo srečo, saj nepalski inštruktor **Kamal Bhandari**, sicer policijski inšpektor iz Katmanduja, prevzame organizacijo transporta in najemanje delavcev in nas tako reši velikega dela, prihrani precej skrbi in denarja.

Spet se izkaže, da so glavni problemi vedno v Katmanduju, kjer smo nemočni pred brezbriznostjo uslužbenecv NMA, na terenu, kjer je večina stvari v naših rokah, pa je precej laže.

KOZE V INŠTRUKTORJEVI SOBI

Po tednu hoje ujameva tečajnike in inštruktorje. Kar veseli smo drug drugega, saj se odlično razumemo. Pri tako velikem delu, ki nas čaka, je to nujno potrebno.

Naslednji dan skupaj pridemo v šolo, kjer nas čaka nov šok: zgradba je v obupnem stanju, vse je zanemarjeno in zasvinjano. Hišnik, ki vse leto živi tukaj, skrbi le zase in za svoje koze, ki prenočujejo kar v inštruktorski sobi.

Dva dni čistimo šolo in okolico. Že na tem primeru se vidi, kako nujno bi bilo šolo izkoriščati vse leto, saj bo sicer kmalu popolnoma propadla. Razen z našim tečajem šola živi sedaj le še en mesec, ko imajo tukaj tečaj Francozi. Ti pa tudi nimajo nobenega pravega odnosa do šole, saj so jo dobili brez vsakega truda – preprosto zato, ker so Francozi.

Medtem počasi prihajajo nosači z materialom, ki je kar dobro preстал transport. Tudi stroški niso preveliki, čeprav nas stane transport celo več, kot je bil material vreden v Katmanduju. Delo se lahko začne.

Tečaj poteka po ustaljenem programu, ki je kombinacija alpinistične šole, tečaja iz tehnične reševanja in vodenja. Teoretična predavanja popestrimo s praktičnimi vajami po skupinah, ki jih sestavimo tako, da je v vsaki nekaj izkušenih tečajnikov. Zdravnik vadi prvo pomoč, ostali inštruktorji pa jih navajamo na skalno plezanje, ki je za večino prava novost.

Hkrati poteka tudi delo na strehi. Pri tem nam tečajniki precej pomagajo, pa tudi inštruktorji ves svoj prosti čas preživimo na gradbišču.

DRUGAČNA ŠOLSKA STREHA

Delo si razdelimo tako, da vsak prevzame področje, ki ga najbolj obvlada. Tako Luka opravi vse, kar je potrebno za pripravo ostrešja, saj je pravi mojster za delo z motorno žago. Ima tudi največ občudovalcev, saj je žaga za domačine pravo čudo. Sploh imamo srečo, da smo pripeljali od doma dovolj orodja, ki nam močno olajša delo. Za vse, kar diši po elektriki, skrbi Dado, tako da naše električno orodje deluje neprekinjeno. Pri tem moramo uporabljati generator, saj Nepalcem ni uspelo napisati prošnje za elektrifikacijo šole, čeprav poteka napeljava mimo zgradbe.

Klemen ima največ dela, saj vodi vse operacije na strehi in poleg nje. Pomaga mu Kamal, ki skrbi za najete delavce, Jani poprime, kjer je najbolj potrebno, Matija ima veliko dela z domačimi bolniki, ki jim je to edinstvena prilika, da pridejo do zdravniške oskrbe. Fištra vse skupaj dokumentira na filmski trak, mene pa najbolj zaposluje usklajevanje tečaja in dela na strehi.

Po štirih dneh predavanj odidem na ledenik pod Gangapurno, kjer vadimo hojo z derezami, uporabo cepina, zabijanje lednih klinov, reševanje iz razpok in plezanje strmih ledenih odstavkov. Vadbo moti slabo vreme, saj nas ves dan

popale namaka. Drugače imamo srečo z vremenom, saj delo na strehi nemoteno napreduje. Deževalo je le dve noči, sicer pa je bilo lepo. Nagajal nam je le močan veter, ki je običajen v tem času.

Streha že dobiva svojo novo obliko. Do letos je bila ravna, tako kot večina domačih. Razpon pa je na šoli prevelik, zato je že kmalu začelo zamakati. Dvajset centimetrov blata čez stropne deske pač ni moglo zadržati velikih padavin. Odločili smo se za klasično ostrešje z majhnim naklonom, izolacijo in valovito pločevino kot kritino. Tak način kritja je že povsem običajen za novogradnje tu okoli.

Vse delo smo opravili v enajstih dneh. To je za 200 kvadratnih metrov strehe soliden čas celo za naše razmere, kaj šele za Nepal, kjer se vse odvija precej počasneje.

ČAKA ŠE VELIKO DELA

Tečaj zaključimo s pohodom pod Čulu Far East, 6400 metrov visoko piramido dva dni hoje od šole. Na ledeniku obdelamo še ustavljanje s cepinom, ki je za višinske nosače življenjske-

ga pomena. Ponoči pa spet sneži in zbudimo se pod dvajsetcentimetrsko snežno odejo. Tako se je na zamrznjeni podlagi nabralo že precej novega snega, saj je snežilo že tretjo noč zapored. Zaradi nevarnosti klozastih plazov vzpon na vrh prekinemo. Tečajnike pač moramo naučiti tudi to, kdaj se je treba vzponu zaradi nevarnosti odpovedati.

Po vrnitvi v šolo imamo še izpite. Od 25 tečajnikov jih 5 dobi zlati znak, 12 srebrnega in 8 bronasti znak nepalskega gorskega vodnika. Večina tečajnikov naslednji dan odide po najbližnji poti v Katmandu, kjer jih že čaka delo, ki ga bodo sedaj lahko opravljali varneje kot prej.

Tečaj je uspel, streha je popravljena – kako pa naprej? Dela je še veliko: nadzidava učilnice, kjer bi dobili primerne prostore za inštruktorje in zdravnika, popravilo polomljenih oken, ureditev zajetja za vodo, predsem pa elektrifikacija šole, za katero je že vse pripravljeno; to so le najnujnejša opravila.

Toda kje dobiti denar? Tako kot doslej ne bo šlo več, saj državne podpore že dolgo ni več, vsakoletna prosjačenja pa so tudi vse naporejša. Prizadevamo si za ponovni prodor šole v

Šola je (skoraj) kot nova

Objekt, zgrajen v letu 1980, oblikovan v smislu avtohtone arhitekture okoliških vasi (terasasti način gradnje z ravnimi strehami), je po več letih zaradi velikih površin ravne strehe, zaradi uporabe sicer tam edino dosegljivih, vendar neprimernih materialov in zaradi nevdzdrževanja pričel puščati in propadati. Leseni deli konstrukcije stropov so pričeli gniti in nevarnost, da se poruši, je bila vsako leto večja.

Zaradi tega je bila v letu 1989 izdelana skica sanacije strehe in stropov s popisom osnovnega materiala z namenom, da bi dela izvedli v letu 1990. Težko, vendar zaradi omenjenih vzrokov smo se morali odločiti za valovito pločevino, ki na žalost počasi, a vztrajno nadomešča obstoječo kritino v vsej dolini reke Marsyangdi. Zaradi močnih dolinskih vetrov smo morali posebno pozornost posvetiti sidranju konstrukcije s skobami v osnovno konstrukcijo, pritrjevanju špirovcev s posebnimi žebliji in dodatnemu pritrjevanju pločevine ob robovih, kapeh in slemenju.

Z izvedbenimi načrti in popisom materiala smo v Katmandu prispeli 10. avgusta lani, po štirih dneh iskanja in dogovarjanja za material in denar pa sva s Petrom končno kupljen material s tovarnjaki prepeljala na dvorišče Adventure Nepal Trekking Agency, kjer sva jim dala natančna navodila glede transporta. Varianta je bila tudi helikopter, vendar je bila cena enega poleta previsoka.

23. avgusta smo prispeli v šolo in takoj naslednji dan pričeli meriti objekt in že prej nabavljen les. Ugotovimo, da je desk dovolj, konstrukcijskega lesa pa le tretjino naročenega. Ker pa je medtem prišlo do spremem-

be (južni trakt naj bi v prihodnjem letu nadzidali), smo zdaj potrebovali lesa le za večji trakt. Tega pa bo v kratkem času lahko dokupiti.

25. avgusta prično prihajati nosači in ob pogledu na zvito pločevino se zgrozim. Takoj organiziram sprejem, ravnanje, zlaganje in evidentiranje materiala.

27. avgusta pričnemo pripravljati les, pri čemer si ne moremo zamisliti dela brez motorne žage, nabavo katere je omogočil Merkur iz Kranja.

Od 28. do 30. avgusta smo postavili in sidrali osnovno konstrukcijo, od 30. avgusta do 2. septembra pa postavili špirovce, ročice in klešče in pričeli zamenjevati stropne, pri čemer je bilo potrebno odstraniti večje količine nasutega materiala. Obenem smo pričeli pozidavati čelne stene in dimnik.

2. septembra smo pričeli letvati, nameščati PVC folijo in polagati pločevino. Vseskozi je delalo na strehi 10 do 12 delavcev, občasno pa so priskočili na pomoč tudi inštruktorji in tečajniki. Vreme je bilo vetrovno, vendar v glavnem suho. Delavci razen nekaterih izjem nimajo delovnih navad, zato sem moral nekatere odsloviti in zamenjati.

4. septembra je bil večji trakt dimenzij 10 × 21 metrov v celoti pokrit, večina stropov pod streho pa v celoti zamenjana.

V noči od 4. na 5. september je lilo kot iz škafa...

Do 10. septembra, ko je bil predviden odhod v dolino, so delavci očistili objekt, tečajniki in inštruktorji okolico, sam pa sem organiziral vskladiščenje in popis materiala.

Pred odhodom smo še zavarovali in zaščitili objekt in zunaj vskladiščeni material.

Klemen Kobal, dipl. ing. arh.

državni proračun, predvsem pa za celoletno obratovanje šole, ki bi jo najele turistične agencije in v njej prirejale tečaje. Amaterska organizacija tečajev ne ustreza več. Zasebne agencije pri nas se zanimajo za tak način dela. Ponudimo lahko nekaj, česar tujci nimajo – stavbo na 3300 metrov višine, med šesttisočaki. Ti tečaji bi potem dali tudi finančno podlago za adaptacijo zgradbe in organizacijo

tečajev za Nepalce. Le tako bomo lahko nadaljevali humano poslanstvo v deželi, ki ima dovolj gora, nima pa dovolj vodnikov, ki bi lahko varno vodili turiste nanje in tudi enakovredno sodelovali na alpinističnih odpravah. To smo dolžni če ne drugim vsaj tistim trem odstotkom višinskih nosačev, ki vsako leto izgubijo življenje na odpravah in trekingih, precej tudi zaradi neznanja.

ZDRAVNIŠKO POROČILO O ŠOLI ZA GORSKE VODNIKE MANANG 1990

ZDRAVNIK POD ANAPURNAMI

MATIJA HORVAT

Za zdravnika sta potovanje in delo v zvezi s šolo za gorske vodnike v Manangu za Anapurnami velik strokovni izziv in pomembna življenjska izkušnja. Šola je oddaljena okoli 7 dni hoje od najbližje ceste, po kateri lahko vozijo avtomobili. Tri dni hoje je na drugo stran do najbližjega letališča v Yomosomu. Da prideš tja, je treba prekorčiti 5400 metrov visok prelaz. Še nekoliko ur stran pa je tisto medicinsko zaledje, ki ga je današnji zdravnik tako navajen, da se mu zdi pri vsakodnevnem delu samo po sebi umevno. Tukaj so rentgeni, laboratoriji, ultrazvoki, elektrokardiogrami, operacijske dvorane, specialisti raznih strok tako oddaljeni, da na njih lahko pomisliš samo izjemoma.

Med našim tečajem si edini zdravnik za številne prebivalce mananškega okrožja, seveda pa tudi in predvsem za tečajnike in inštruktorje. Ker v teh krajih ni lekarne in je v šoli le majhna zaloga zdravil od prejšnje odprave, moraš vse potrebno preskrbeti v domovini in prinesiti s seboj.

Zato se prične zdravniško delo na tečaju z zbiranjem zdravil in sanitetnega materiala že nekaj mesecev pred odhodom. Na srečo sem še od prejšnjih odprav poznal prave ustanove in prave ljudi, ki so mi bili vedno pripravljene pomagati. Tovarni Krka in Lek sta nam podarili dovolj veliko količino zdravil, Krka je celo dodatno pomagala z denarjem. Do vseh potrebnih zdravil in sanitetnega materiala smo potem prišli z zamenjavami v lekarni Univerzitetnega kliničnega centra, inštrumente za ruvanje zob sem si sposodil na kliniki za maksilofacialno kirurgijo, mali kirurški komplet v Centru za intenzivno interno medicino. Univerzitetni zavod za zdravstveno in socialno varstvo nas je vse zastoj cepil proti koleri in nas opremil s tabletami, ki smo jih potem jemali preventivno proti malariji – in še zdravila so nam dali za primer, če bi do malarije vseeno prišlo. Vse inštruktorje sem pregledal v kardioloških ambulantah na Polikliniki, tam so prijazno vsem posneli ekg. Končno sem vse potolažil, da si pred odhodom ni treba popravljati zob, saj vendar potrebujem prakso v ruvanju, ker sem zadnji zob nekemu bolniku izdrl že pred 30 leti. Kaže, da je ta prošnja zalegla – očitno so vsi oddrveli k svojim zobozdravnikom in v šoli z zobmi nisem imel prav nobenega dela.

SAMARITANSKI EKSPEDICIJSKI ZDRAVNIK

Bolj ko se je bližal dan odhoda, bolj sem bil prepričan, da sem še kaj pozabil. Končno sem nabasal 80-litrski sod z zdravili, kar pa za šefa šole in transporta ni bil prav razveseljiv pogled. Kar odleglo nam je, ko smo leteli proti Katmanduju, to pa je zadnji trenutek, ko moraš vse strogo opozoriti, da ja ne bodo jedli solate, neumitega sadja in sladoledov in pili vode, ki ni prekuhana. Verjetno pa se bo že našel kakšen bolj samostojen mislec in za take je dobro imeti kar v žepu baktrim, kupiti nekaj prekuhane vode in rezervirati stranišče.

Zadnjič sem bil v Katmanduju pred devetimi leti in navduši te mešan vonj po gnilem, zatohlem, začimbah in preprosti umazaniji, ki z leti ostaja nespremenjen. To te pomladi, ker imaš občutek, da si imel ta vonj še včeraj v nosu. Poleg ostalih zanimivosti pa je za zdravnika le dobro vedeti, da je tukaj kar kronično žarišče kolere.

Ker ima nosač s tovorom zdravil svoj tempo hoje, ki se niti približno ne ujema s tempom inštruktorjev, moraš imeti nekaj pomembnih zdravil v nahrbtniku, v primeru potrebe pa moraš nosača čakati več ur ali pa celo ves dan. Med pohodom je zato bolje, da prebivalstvo ne zve, da po dolini hodi zdravnik. Brez skrbi: če se bo zgodilo kaj hujšega, te bodo hitro odkrili!

Pri nas še vedno živi predstava o samaritanškem ekspedicijskem zdravniku, ki s pomočjo civilizacijskih dosežkov vsestransko pomaga neukemu in zaostalemu prebivalstvu. Taka miselnost pa ni samo hudo naduta, pač pa tudi medicinsko škodljiva. Na to opozarjajo že nepalska priporočila, ki so natisnjena na zemljevidu dežele okrog Anapur. Tam namreč odsvetujejo dajanje zdravil domačinom in svetujejo, da naj turist raje usmeri ljudi, ki so potrebni pomoči, k domačim zdravstvenim ustanovam. V resnici je spoznava boleznih zelo težka in predpisovanje zdravil tudi za največjega strokovnjaka zelo odgovorna naloga, ki ji večkrat sploh ne more biti kos. Površno, pa če še tako dobronamerno dajanje zdravil domačinom je zato dvorezen meč, ki bo neogibno pripeljal v kar velikem odstotku do večje škode kot koristi. Mnogokrat bo zdravilo sploh napačno, ker je diagnoza boleznih zgrešena. Tudi pri pravilno postavljeni diagnozi in pravilno izbranem zdra-